

Elin Jones AC
Y Llywydd a Chadeirydd y Pwyllgor Busnes
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

4 Mehefin 2020

Annwyl Elin

Rwy'n ysgrifennu atoch i ofyn i'r Pwyllgor Busnes gychwyn ar y gwaith o weithredu'r darpariaethau yn Neddf y Senedd ac Etholiadau 2020 ("y Ddeddf") sy'n ymwneud â chyllid ac atebolrwydd y Comisiwn Etholiadol.

Sylweddolaf y bydd y gwaith hwn, o reidrwydd, yn llai o flaenoriaeth nag ymateb i bandemig y coronafeirws, ac yn wir y gallai'r pandemig amharu ar ein gallu i gwblhau'r gwaith yn llwyddiannus. Fodd bynnag, rwyf o'r farn ei bod yn bwysig ein bod yn anelu at weithredu'r darpariaethau fel y'u cynlluniwyd fel bod y Comisiwn Etholiadol yn atebol i'r Senedd am ei weithgareddau mewn perthynas ag etholiadau datganoledig ym mlwyddyn ein hetholiad, 2021.

Y cefndir

Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000 i ddarparu bod y Comisiwn Etholiadol yn cael ei ariannu gan y Senedd ac yn atebol iddi o ran ei waith mewn perthynas ag etholiadau datganoledig Cymru a refferenda datganoledig Cymru ("Etholiadau Cymru").

Mae'r Ddeddf yn darparu bod gwariant y Comisiwn Etholiadol ar etholiadau datganoledig Cymru yn daladwy o Gronfa Gyfunol Cymru. Roedd yn well gan y Senedd y dull hwn, a argymhellwyd gennych, na'r dull a gynigiwyd gan Lywodraeth Cymru y dylai'r Bil ddarparu'n benodol ar gyfer ariannu'r Comisiwn Etholiadol drwy Gomisiwn y Senedd.

Ym mis Mawrth 2019, amcangyfrifodd y Comisiwn Etholiadol y byddai cost yr etholiadau datganoledig a gâi eu hariannu gan y Senedd yn debygol o fod rhwng £0.7m ar gyfer blwyddyn heb etholiad ac £1.6m mewn blwyddyn etholiad (neu £5.3m dros gyfnod nodweddiadol o bum mlynedd).

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
YP.PrifWeinidog@llyw.cymru • ps.firstminister@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Y broses a nodir gan y Ddeddf yw:

- erbyn diwedd mis Medi bob blwyddyn, mae'r Comisiwn Etholiadol yn cyflwyno i Bwyllgor y Llywydd amcangyfrif cyllidebol o'r incwm y mae'n disgwyl ei gael a'r hyn y mae'n disgwyl ei wario am y flwyddyn ariannol nesaf o ran ei waith ar etholiadau Cymru. Mae Pwyllgor y Llywydd yn bwyllgor newydd y mae'n ofynnol i'r Senedd ei sefydlu ac y mae'n rhaid iddo gael ei gadeirio gan y Llywydd neu'r Dirprwy Lywydd;
- Mae Pwyllgor y Llywydd yn archwilio'r amcangyfrif cyllidebol o ran bod yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol, ac yn gwneud unrhyw newidiadau sy'n briodol yn ei farn ef, gan ystyried adroddiad diweddaraf y Swyddfa Archwilio Genedlaethol a barn Gweinidogion Cymru;
- Yna, mae Pwyllgor y Llywydd yn gosod amcangyfrif cyllidebol gerbron y Senedd.

Mae'r Ddeddf hefyd yn darparu bod Pwyllgor y Llywydd:

- yn gorfod craffu'n rheolaidd, gan ddilyn yr un broses, ar gynllun gwaith pum mlynedd y Comisiwn Etholiadol sy'n nodi nodau ac amcanion y Comisiwn Etholiadol o ran arfer ei swyddogaethau mewn perthynas ag etholiadau Cymru;
- yn gorfod gosod y cynllun y craffwyd arno gydag addasiadau neu hebddynt gerbron y Senedd;
- yn cael gofyn am archwiliad pellach gan Swyddfa Archwilio Cymru o unrhyw gyfrifon sy'n cael eu harchwilio gan y Swyddfa Archwilio Genedlaethol;
- yn gorfod gosod adroddiad blynyddol ar ei waith gerbron y Senedd.

Mae'r Ddeddf hefyd yn darparu:

- y bydd y Comisiwn Etholiadol yn cael llunio codau ymarfer, cynnal adolygiadau o faterion etholiadol datganoledig a gosod safonau perfformiad (gyda gofynion ynghylch sut y cânt eu datblygu);
- bod rhaid i'r Comisiwn osod adroddiad blynyddol ar ei waith gerbron y Senedd.

Pe bai Pwyllgor y Llywydd yn cytuno ar daliad mwy i'r Comisiwn Etholiadol na swm y cyllid a dderbyniwyd gan Weinidogion Cymru (o dan gytundeb ariannu gyda Thrysorlys ei Mawrhydi a rhanddeiliaid eraill), byddai'n rhaid i Weinidogion Cymru ddod o hyd i'r diffyg o gyllidebau eraill. Caiff y risg hon ei lliniaru i ryw raddau gan y gofyniad i Bwyllgor y Llywydd ymgynghori â Gweinidogion Cymru wrth archwilio amcangyfrif cyllideb y Comisiwn Etholiadol a thrwy wiriadau a gwrthbwsau eraill ym mhroses gyllidebol y Senedd.

Mae'r Ddeddf yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru gychwyn y darpariaethau sy'n ymwneud â'r Comisiwn Etholiadol drwy orchymyn. Fel y dywedodd y Cwnsler Cyffredinol a'r Gweinidog Brexit yn glir yn ystod y trafodaethau ar y Bil, byddwn yn cychwyn y darpariaethau yn amodol ar gael ein bodloni ynglŷn â chadernid y gyfundrefn atebolrwydd ac archwilio.

Hyd nes y cychwynir y darpariaethau, bydd y Comisiwn Etholiadol yn parhau i gael ei ariannu o Gronfa Gyfunol y DU, a chaiff ei gyllideb a'i gynlluniau gwaith eu cymeradwyo a'u harchwilio gan Bwyllgor y Llefarydd mewn perthynas â'i waith ar etholiadau Cymru. Byddai gan y Senedd, wrth gwrs, berffaith hawl i graffu ar weithgareddau'r Comisiwn Etholiadol mewn perthynas ag etholiadau Cymru gan ddefnyddio'r pwerau presennol, fel sy'n wir ar hyn o bryd, hyd yn oed heb fod â chyfrifoldeb dros y cyllid.

Gweithredu

Rwyf yn disgwyl, os yw hynny'n bosibl o ystyried y sefyllfa ehangach, y dylid cychwyn y darpariaethau perthnasol mewn pryd ar gyfer y broses o graffu ar gyllideb 2021-22 gan ddechrau ym mis Medi. Fel y nodais uchod, mae hyn yn ymddangos yn briodol o gofio mai etholiad y Senedd 2021 fydd y cyntaf i'w gynnal ers datganoli cyfrifoldebau etholiadol.

Mae'r gyfraith o ran tynnu taliadau o Gronfa Gyfunol Cymru yn cael ei nodi yn adran 129 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Yn benodol, mae is-adran 129(4) yn ei gwneud yn ofynnol sicrhau bod arian ar gael i Weinidogion Cymru, y Prif Weinidog, y Cwnsler Cyffredinol, Comisiwn y Senedd, yr Archwilydd Cyffredinol, Swyddfa Archwilio Cymru neu Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, a hynny'n amodol ar gymeradwyaeth.

Felly o dan y gyfraith fel y mae, rhaid i un o'r cyrff a restrir uchod fod yn gyfrifol yn weinyddol am dalu'r Comisiwn Etholiadol o arian y mae'n eu gael o Gronfa Gyfunol Cymru. Yr unig ddau gorff priodol i ymgymryd â'r rôl weinyddol hon yw Gweinidogion Cymru neu Gomisiwn y Senedd. Mae Comisiwn y Senedd wedi nodi nad yw hyn yn ateb priodol yn ei farn ef. Y pryder yw na fyddai'n bosibl i'r taliadau gael eu gwneud ar sail weinyddol yn unig heb i'r taliad gael ei ymgorffori yng nghyllideb flynyddol Comisiwn y Senedd, sy'n codi materion yn ymwneud ag amseru ac atebolrwydd.

Yn y gorffennol, mae Llywodraeth Cymru wedi gwrthwynebu cyflawni'r rôl hon o ystyried yr egwyddor gyfansoddiadol bwysig fod Comisiwn Etholiadol yn annibynnol ar gangen weithredol y Llywodraeth. Fodd bynnag, rydym yn barod i wneud hynny dros dro, ar sail weinyddol yn unig, er mwyn galluogi i'r darpariaethau ddod i rym yn gyflym, gan dybio bod hyn yn dderbyniol gan y Comisiwn Etholiadol a'r Senedd. Mae'r Comisiwn Etholiadol yn cydnabod pwysigrwydd ei annibyniaeth oddi wrth y Llywodraeth, ond mae'n fodlon bwrw ymlaen yn y modd hwn, fel trefniant dros dro, ar yr amod y cytunir ar protocol ysgrifenedig sy'n adlewyrchu'r trefniadau hyn.

Rydym yn bwriadu parhau i ystyried opsiwn arall a fyddai'n golygu cyflwyno deddfwriaeth sylfaenol i ddiwygio Deddf Llywodraeth Cymru er mwyn ychwanegu'r Comisiwn Etholiadol at y rhestr o gyrff taledig yn adran 129(4) o Ddeddf Llywodraeth Cymru fel bod arian o Gronfa Gyfunol Cymru, unwaith y caiff ei gymeradwyo, yn gallu cael ei dalu'n uniongyrchol i'r Comisiwn Etholiadol. Byddai gwneud hynny yn cynnwys y gofynion a nodir yn adran 130A o Ddeddf Llywodraeth Cymru, sy'n pennu bod yn rhaid i deddfwriaeth Cymru ddarparu bod y Comisiwn Etholiadol yn paratoi cyfrifon ar wahân ar gyfer yr arian y mae'n ei dderbyn o Gronfa Gyfunol Cymru a bod Archwilydd Cyffredinol Cymru yn archwilio'r cyfrifon hynny a chyflawni swyddogaethau atebolrwydd eraill mewn perthynas â'r cronfeydd y mae'r Comisiwn Etholiadol yn eu cael o Gronfa Gyfunol Cymru. Mae cymhlethdod hyn ac ystod y rhanddeiliaid dan sylw yn golygu na ellid ei gyflawni tan y broses gyllidebol ar gyfer 2023-24 o leiaf.

Y camau nesaf

Mantais y datrysiad dros dro yr wyf wedi'i ddisgrifio uchod yw y byddai'n dibynnu ar y gyfundrefn atebolrwydd ac archwilio bresennol sy'n berthnasol i Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, byddai cychwyn y darpariaethau hefyd yn amodol ar gwblhau'r newidiadau angenrheidiol i'r Rheolau Sefydlog, sefydlu Pwyllgor y Llywydd, a negodi cytundeb ariannu rhyng-sefydliadol.

Byddwn yn ddiolchgar pe gallech gychwyn y broses o ddiwygio'r Rheolau Sefydlog a sefydlu Pwyllgor y Llywydd. Mae swyddogion y Comisiwn Etholiadol yn bwrw ymlaen â gwaith ar y cytundeb ariannu. Mae fy swyddogion yn barod i gynorthwyo ac i gysylltu â chi ynghylch amseriad y Gorchymyn cychwyn.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Gadeiryddion y Pwyllgorau Cyllid a Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad, at Archwilydd Cyffredinol Cymru ac at Bennaeth y Comisiwn Etholiadol yng Nghymru.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "Mark Drakeford". The signature is written in a cursive style with a large initial "M".

MARK DRAKEFORD